

De Gemeentegiro

Harke Keegstra (1879-1965)

Zo'n honderd jaar geleden is contant geld het gangbare betaalmiddel. In Nederland verandert dat als de gemeentegiro Amsterdam overgaat op giraal betalingsverkeer. Harke Keegstra is de drijvende kracht achter die innovatie.

Een Friese immigrant

In het leven van Harke Keegstra komt een aantal boeiende historische lijnen bijeen. Zo is hij als Fries een van de vele immigranten die rond 1900 richting Amsterdam trekt. Hij treedt in 1907 in vaste dienst bij de gemeente bij de afdeling Financiën. Hij raakt daar in de ban van de coöperatie als samenwerkingsvorm en van nieuwe boekhoudtechnieken, moderne bedrijfsvoering en efficiëntie. Daarnaast is hij sterk gericht op **WONINGBOUW** en het nieuwe bouwen.

Keegstra richt in 1914 de Vereeniging van Ambtenaren der Gemeente-Financiën op. Hij schrijft een vierdelig handboek over gemeentefinanciën en fungeert tot in de jaren dertig als redacteur van het gelijknamige maandblad. Ook staat hij, met collega's, in 1908 aan de basis van de Amsterdamse Coöperatieve Woningbouwvereniging 'Samenwerking', waarvan hij lange tijd ook voorzitter is.

Oprichting van de Gemeentegiro Amsterdam

Zijn grootste stempel zet Keegstra op de geschiedenis van Amsterdam en het Nederlandse betalingsverkeer door te ijveren voor de oprichting van een Gemeentegiro Amsterdam (GGA) in 1917. Het doel is om het kostbare incasseren van gas-, water- en elektriciteitsgelden efficiënter in te richten door contant geld te vervangen door een giraal en centraal rekeningstelsel dat gebruik maakt van boekhoudmachines. Vanaf 1 mei 1918 kan het publiek een rekening openen bij deze gemeentelijke dienst, waarvoor

op straat blauwe bussen verschijnen in de stijl van de Amsterdamse School.

Vanaf 1917 tot 1938 realiseert Keegstra een serie van voortstrevende product- en procesverbeteringen. Zo voert hij in de jaren twintig een op ponskaarten gebaseerde administratieve organisatie in en laat hij bij Zeiss Ikon fotoapparatuur ontwikkelen om de documentstroom van betaalopdrachten te stroomlijnen. Deze keuze behoort sindsdien tot de standaard ingrediënten van efficiënt betalingsverkeer. Op zijn conto staat de eerste klantenbetaalkaart, ontwikkeld in nauwe samenwerking met het modemagazijn van de gebroeders Gerzon. Ook besteedt hij veel aandacht aan voorlichting van de klanten en het publiek: in het gemeentearchief is nog een film van de werkwijze bij de GGA te vinden.

Alleen geldig na mede-onderteekening door den rekeninghouder:

Letter *S* Naam: *E. L. Bruts*
Nommer *4921* Adres: *Meiboulevard 172*

HET GIROKANTOOR DER GEMEENTE AMSTERDAM
schrijft over uit ons tegoed een bedrag van

TIEN GULDEN in cijfers te herhalen. *f* 10

op rekening van ..... te ..... No. .... rekeninghoudend bij ..... onder No. ....

Serie I N° 0587 AMSTERDAM, den ..... 192...

Geboekt bij het Girokantoor ad f 10.-- (Handteekening van den rekeninghouder bovenvermeld).

G.B. ....
No. *85*
Geb. ....

[Handtekening]
(Onderteekening)

Betaal steeds met Girobiljetten. Voordeelig en veilig.

Gewaarmerkt bijlet van de Gemeentegiro Amsterdam (1923)
Bron: Historisch Archief DNB

MEER OVER DE WONINGBOUW IN AMSTERDAM BIJ
ARIE KEPPLER (1901)

Een saillant moment vindt plaats in 1923. Keegstra voert dan de allereerste betaalcheque, ofwel 'gewaarmerkte girocheque', in. Die moet echter na interventie van de president van De Nederlandsche Bank van de markt worden gehaald. Het biljet lijkt te veel op contant geld. DNB onthoudt het voorval echter. Wanneer in de jaren zestig de Nederlandse banken een betaalcheque in willen voeren, eist De Nederlandsche Bank dat de klant zélf het te betalen bedrag invult.

Eigenzinnigheid

Het is overigens niet alles goud wat er blinkt: Keegstra loopt in zijn loopbaan meermalen te hard en te eigenzinnig van stapel. Zo blijkt enige jaren na het begin van de Gemeentegiro dat van de verwachte efficiëntie van het betalingsverkeer in Amsterdam geen sprake is. Na onderzoek door een enquêtecommissie wordt het de gemeentelijke diensten weer toegestaan de eigen incasso te gaan doen. Keegstra blijkt in de stukken hierover nogal stug vol te houden aan zijn eigen gelijk.

Het eind van zijn loopbaan bij de GGA komt in zicht als hij na ruim twintig jaar met de gemeenteraad botst over de invoering van nieuwe verwerkingstechnieken. Het eindigt in een ontslag door de raad, maar dankzij zijn Amsterdamse contacten (met onder andere de latere burgemeester d'Ailly) weet hij zich een plaats te verwerven als Hoofd Giroverkeer bij de Kasvereeniging. Aldaar voert hij het eerder bij de gemeente beproefde giroverkeer in, zij het met gematigd succes. Ook een hele korte periode als adviseur voor de toenmalige Postcheque en Girodienst is geen succes. Zijn straffe en dominante stijl stuit directeur Reinoud tegen de borst.

Bron: Familiearchief Keegstra

Innovaties

De oprichting van de innovatieve Gemeentegiro Amsterdam is zonder meer Keegstra's bijzondere bijdrage aan onze geschiedenis. Hij brengt als eerste het girale betalingsverkeer naar het gewone publiek met moderne middelen. Die vooruitstrevende geest uit het begin heeft de GGA nooit meer losgelaten. Tot aan het opgaan in de Postbank, in de jaren zeventig, loopt de Gemeentegiro voorop met de introductie van geldautomaten, automatisering en innovatie in het betalingsverkeer.

Zelfs tot op de dag van vandaag zijn de oudere Amsterdammers nog trots op hun gemeentegiro en de mooie blauwe bussen. Zo toont de loopbaan van Keegstra hoe groot de invloed kan zijn die sleutelpersonen, tot voorbij hun overlijden, hebben op de ontwikkeling van een organisatie en bedrijfstak.

Simon Lelieveldt